Bölüm
20

HASTA HAKLARI

Hasan Hüseyin AVCI[1]
Melahat AKDENİZ[2]

HASTA HAKLARI KAVRAMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Hasta hakları kavramı her ne kadar "İNSAN HAKLARI" kavramının bir alt başlığı şeklinde 1970'lerden günümüze önemli bir konu olarak ele alınmakla birlikte kökleri aslında insanlığa ve ilk hekimliğe kadar uzanmaktadır. [1-4]

Hekimlik insanlığın varoluşu ile ortaya çıkmış, gelişmiş, günümüzdeki şekline ulaşmıştır ve öznesini her zaman insan oluşturmuştur. Hiçbir meslek grubu yoktur ki özü ve öznesi bu kadar insan ile iç içe ayrılamaz bir bütün olsun.

Tıp mesleği ve tarihi için başlıca karakterlerden olan Hipokrat'a dayandırılan Hipokrat andının içine de belirtilmiş olan "insanın korunması ve zarar görmesinin engellenmesi, açılarının dindirilmesi" hekimlik mesleğinin ana unsuru olarak günümüze kadar yer almıştır. [4,5]

İnsan, dünya genelinde yaygınlaşmış bütün kültür yapıları, inanç biçimleri için özel bir yere sahiptir ve modern toplumlar için insan onuru kavramını beraberinde getirir. İnsan onuru bir bireye sadece insan olduğu için atfedilen değer, hak ve yükümlülükleri ifade eder. İnsan onuru vazgeçilemez, devredilemez, mutlaktır, evrenseldir. Her insan için onur aynı derecede geçerlidir, cahil veya bilgin, zengin veya fakir, kadın veya erkek, çocuk veya yetişkin, dindar ya da dinsiz olması ya da mensup olduğu milletin önemi yoktur. Bütün insanlar, kökenleri ve diğer özelliklerinden bağımsız sadece insana bahşedilmiş, korunmaya değer beraberinde hak ve yükümlülükleri getiren bir insan onuruna sahiptir. [1,6-8]

İnsan ve bireyin haklarına pek çok tarihi metin de yer verilmekle birlikte "Birleşmiş Milletler Genel Kurulu›nun 10 Aralık 1948 tarih ve 217 A(III) sayılı Kararıyla "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi" ilan edilmiştir. Bu beyanname ile bireyin temel hak, özgürlük ve yükümlülükleri tarif edilirken, bu beyannameye taraf ülkeler için bu hakların dünyaca etkin olarak tanınmasını ve uygulanmasını sağlamaya çaba göstermeleri amacıyla tüm halklar ve uluslar için ortak ideal ölçüleri belirlenmeye çalışılmıştır. İlan edildiği dönemde 48 ülke tarafından kabul edilen bildirge günümüzde yaklaşık 190 ülke tarafından kabul edilmekte ve insan hakları için evrensel bir çerçeve oluşturmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile en başta yaşam ve özgürlük olmak üzere sağlık, eğitim, yiyecek, barınma ve toplumsal hizmetler, yasalardan eşit olarak yararlanma, barışçıl amaçlar için toplanma ve dernek kurma; evlenme, mal ve mülk edinme; çalışma, işini seçme, din, vicdan, düşünce ve anlatma özgürlüğü gibi temel insan haklarının çerçevesi belirlenmiştir. [9] Takip eden yıllarda çıkarılan pek çok hak ve özgürlük dayanağını İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinden almıştır. [1]

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği A.D., e-mail:hasanavci@akdeniz.edu.tr
[2] Doç. Dr. Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği A.D., e-mail:melahatakdeniz@akdeniz.edu.tr

mektedir. İyi aile hekimliği uygulamaları beraberinde iyi hasta hakları uygulamalarını da getirecek ve birey ve toplumların hak ettikleri yüksek insani değerler ulaşmasını kolaylaştıracaktır.

Anahtar Kelimeler: Aile Hekimliği, Hasta Hakları, Temel Sağlık Hizmetleri

KAYNAKÇA

1. United Nations. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. http://www.un.org.tr/humanrights/images/pdf/insan-haklari-evrensel-beyannamesi.pdf. Published 1948. Accessed2019.
2. Avrupa Sosyal Şartı. 1961.
3. Hasta Haklarına İlişkin Avrupa Statüsü (Ana Sözleşme). 2002.
4. Aydın PDE. Hekimlik Etiğinin Tarihsel Kökenleri *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası.* 1993;4:695-702.
5. Orr RD, Pang N, Pellegrino ED, Siegler M. Use of the Hippocratic Oath: a review of twentieth century practice and a content analysis of oaths administered in medical schools in the U.S. and Canada in 1993. *J Clin Ethics.* 1997;8(4):377-388.
6. Heper A. Kültürler arası İlişki Bağlamında İnsan Onuru. Hukuka Felsefi ve Sosyolojik Bakışlar-V" Sempozyum; 13-17 Eylül 2012; İstanbul.
7. Arslan KO. The Concept Of Human Dignity And The Protection Of The Human Dignity. *TBB Dergisi.* 2015;120:155-172.
8. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. 1982.
9. Aydemir İ. *Sağlık Bakanlığı'na Bağlı Hastanelerde Hasta Hakları Uygulamalarının Değerlendirilmes*: Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi; 2010.
10. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. 1950.
11. A patient's Bill of Rights: The American Hospital Association. *Hospitals.* 1978;52(22):112.
12. Lizbon Bildirgesi. 1981.
13. WMA Declaration of Lisbon on the Rights of the Patient. 2015.
14. WHO. A Declaration On The Promotion Of Patients' Rights In Europe. 1994;*ICP/HLE 121*1994:9-15.
15. European Charter Of Patient's Rights. 2002.
16. Tibbi Deontoloji Nizamnamesi. 1960; 4/12578.
17. Türk Tabipler Birliği. Hekimlik ve Meslek Etiği Kuralları. *47 Büyük Kongre.* 1998.
18. TC Sağlık Bakanlığı. Hasta Hakları Yönetmeliği. *Resmi Gazete.* 1998;23420.
19. International Conference on Primary Health C. Declaration of Alma-Ata. *WHO Chron.* 1978;32(11):428-430.
20. TAHUD. Alma Ata'dan Almati'ye Değişen Dünyada Temel Sağlık Hizmetleri: Şimdi Daha da Önemli. https://www.tahud.org.tr/news/view/alma-ata'dan-almati'ye-değişen-dünyada-temel-sağlık-hizmetleri-şimdi-daha-da-önemli. Accessed 25.09, 2019.
21. Declaration of the promotion of patient's rights in Europe (partim). World Health Organization--Europe, 1994. *Acta Chir Belg.* 1998;98(1):23-25.
22. Türk Tabipler Birliği. Hekimlik Meslek Etiği Kuralları. http://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&view=article&id=65:hekl-meslek-etkurallari&-catid=4:t&Itemid=31. Published 1999. Accessed 25.09, 2019.
23. Türk Borçlar Kanunu. *Resmi Gazete. 4/2/2011*;*Sayı: 278362*011.
24. Joolaee S, Hajibabaee F. Patient rights in Iran: a review article. *Nurs Ethics.* 2012;19(1):45-57.